

جایگاه تشریفات دیپلماتیک در تعاملات
بین المللی جمهوری اسلامی ایران

علی آقایی

www.ketab.ir

مشهد مقدس - ۱۴۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

جایگاه تشریفات دیپلماتیک در تعاملات بین المللی جمهوری اسلامی ایران

علی آقایی

طراح جلد: حسن رحمان پور

ویراستار و صفحه آرا: حسن رحمان پور

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قطع: وزیری

چاپ و صحافی: ویونا

قیمت: ۸۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۹۳-۴۷۹-۴

تمام حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است.

آدرس: مشهد، خیابان امام خمینی، امام خمینی ۶۴

تربت حیدریه، خیابان مدرس، جنب بیمه پاسارگاد

تلفن: ۰۹۲۲۳۵۷۹۱۰۹ - ۰۹۱۵۳۳۲۸۵۱۶

- سرشناسه : آقای، علی، ۱۳۵۴-
عنوان و نام پدیدآور : جایگاه تشریفات دیپلماتیک در تعاملات بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران/علی آقای ؛ ویراستار حسن رحمان‌پور.
مشخصات نشر : تربت حیدریه: چشم‌انداز قطب، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : 125 ص.
شابک : ۸۰۰۰۰۰ ریال-۴۷۹-۴۹۳-۶۰۰-۹۷۸:
وضعیت فهرست : فیبا
نویسی :
یادداشت :
موضوع : کتابنامه.
آداب دیپلماتیک :
Diplomatic etiquette
آداب دیپلماتیک -- ایران
Diplomatic etiquette -- Iran
آداب معاشرت
Etiquette
میزبانی
Entertaining
دیپلماسی
Diplomacy
رده بندی کنگره : ۱۲۳۶JZ
رده بندی دیویی : ۳۹۹
شماره کتابشناسی ملی : ۸۷۱۰۰۸۵
اطلاعات رکورد : فیبا
کتابشناسی :

پیشگفتار

امروزه تشریفات نقش مهمی در دیپلماسی دارد یا به عبارت بهتر دیپلماسی بدون تشریفات متصور نیست. شاید به نظر برخی افراد امور تشریفات مقرراتی زاید، هزینه ساز و سبب کندی امور باشد ولی در واقع آن چه در روابط بین کشورها دیده می شود خلاف این بوده و نشان از اهمیت تشریفات در روابط و دیپلماسی بین دولت ها و کشورها دارد. تشریفات دیپلماتیک در تعاملات بین المللی بین دولتها به حدی مهم است که عدم رعایت اصولی از تشریفات که مورد قبول جامعه بین المللی است باعث ایجاد مشکلات در برقراری ارتباط با جامعه بین المللی و یا طرد شدن از جامعه بین المللی می شود. رعایت عرف و هنجارهای دیپلماتیک از سوی مقام های رسمی به ویژه کارگزاران سیاست خارجی، از نگاه صاحب نظران و کارشناسان مسائل بین المللی، عاملی اثرگذار در موفقیت سیاست خارجی و پیگیری منافع ملی به شمار می آید.

علی آقایی

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
مقدمه.....	۱۵

فصل اول: مفاهیم

دپلماتسی.....	۲۳
نشریات.....	۲۴
تراکت بین المللی.....	۲۶
روابط بین الملل.....	۲۶
جامعه بین المللی.....	۲۶
نیروهای حفاظت شونده.....	۲۶
شخصیت های حفاظت شونده.....	۲۶
اماکن حیاتی.....	۲۷

فصل دوم: تاریخچه

تاریخچه شکل گیری چارچوب آداب و فنون دپلماتسی.....	۳۱
دپلماتسی و رفتار سیاسی در صدر اسلام.....	۳۲
دپلماتسی و رفتار سیاسی در اسلام.....	۳۳

فصل سوم: مبانی نظری

اصول روابط بین الملل.....	۳۷
الگوهای مطالعه روابط بین الملل.....	۳۷
تنوری های مهم روابط بین الملل.....	۳۸
رنالیسیم و همکاری بین المللی.....	۳۹
نورنالیسم و همکاری بین المللی.....	۴۱
مکتب انگلیسی و همکاری بین المللی.....	۴۲

۴۳	نظریه انتقادی و همکاری بین المللی
۴۳	سازره انگاری و همکاری بین المللی
۴۵	یست مدرنیسم و همکاری بین المللی
۴۶	نظریه وابستگی متقابل
۴۷	نظریه بازی‌ها
۴۷	نظریه ارتباطات دویچ
۴۷	نظریه وابستگی
۴۸	نظریه ی وابستگی متقابل

فصل چهارم: جایگاه دستورات دینی و اعتقادی کشورها

۵۱	در تعاملات بین المللی
۵۳	تشریفات در جمهوری اسلامی ایران
۵۷	چگونگی هماهنگی سفر یک مقام عالی رتبه سیاسی به ایران
۵۸	پذیرایی رسمی و انواع ضیافت های دیپلماتیک
۵۹	۱. میهمانی ناهار
۶۰	۲. میهمانی جای
۶۱	۵. شام نشسته
۶۲	۶. شام بوفه
۶۴	ترتیب نشستن میهمانان در ضیافت های ناهار یا شام نشسته
۶۸	تنظیم لیست مدعوین و نحوه ارسال کارت های دعوت
۷۰	لباس در مراسم و مناسبت های دیپلماتیک
۷۰	کارت ویزیت دیپلماتیک و چگونگی کاربرد آن
۷۲	تشریفات و محافظین

فصل پنجم: اهمیت رعایت تشریفات دیپلماتی در تعاملات بین المللی

۸۷	تشریفات و پروتکل های بین المللی
----	---------------------------------

۹۰	 اصول کلی تشریفات بین المللی
۹۲	 عرف بین المللی
۹۳	 قاعده عرفی در حقوق بین الملل
۹۴	 عناصر سازنده عرف بین المللی
۹۶	 نزاکت بین المللی در قالب تشریفات
۹۷	 نزاکت بین المللی و معیارهای جدید
۹۷	 مرز بین عرف بین المللی و نزاکت بین المللی
۹۸	 اهمیت ارتباطات غیر کلامی در تشریفات
۱۰۱	 توجه به وضعیت میهمانداران
۱۰۲	 آداب معاشرت
۱۰۴	 برنامه ریزی تشریفات

فصل ششم: پیشرو

Error! Bookmark not defined. ملاحظات پیشروی تیم رده یک ویژه در شهر میبان

Error! Bookmark not defined. نکات مهم جلسات ماموریت های تهران

..... مجموعه اقدامات عامل تشریفات پیشروی سفرهای خارجی برای رده یک ویژه حفاظتی (ریاست

Error! Bookmark not defined. جمهوری)

Error! Bookmark not defined. اقداماتی که باید جهت پیشروی سفر مقام ریاست جمهوری باید انجام شود:

Error! تقسیم بندی جارت نیروهای پیشرو و تیم رده یک ویژه در سفرهای خارجی:

Error! مواردی که باید با طرف خارجی بابت حفاظت از یک شخصیت رده یک ویژه مطرح نمود:

Error! Bookmark not defined. در فرودگاه:

Error! Bookmark not defined. مسیر تردد

Error! Bookmark not defined. محل اقامت شخصیت رده یک ویژه

مقدمه

هر فرد عضوی از جامعه خود و لابد عضوی از جامعه جهانی است و بایستی علاوه بر یادگیری و رعایت آداب و رسوم موجود جامعه خود، هنگام برخورد با افراد خارجی، با آداب و رسوم متفاوت آشنا باشد. باید به نحوی گفتار، رفتار و کردار خود را اعمال نماید که باعث تحت نفوذ قرار گرفتن طرف مقابل و برآیندی از شخصیت و منش والای خود و جامعه خودش باشد و بدین وسیله جلوه ای از بزرگواری تاریخی، ملی و دینی خود را متجلی سازد.

کشور ما و مردم کشور ما ما به واسطه تعلیم انسان ساز اسلام و همچنین تاریخ چند هزار ساله نیاکان ما در بین کشورهای دیگر همواره در جایگاه والا و مورد احترامی بوده و کارگزاران، مدیران و دولتمردان که با سران و رهبران سایر کشورها در تماسند، بایستی ضمن رعایت تمام قوانین علمی، اخلاقی و دینی ما و رعایت سایر ضوابط دیپلماتیک و آداب و رسوم سایر ملت ها موجب تحسین و جذب دوستی سایر دولتمردان و در نتیجه باعث اعتلای نام ایران و گسترش منافع مادی و معنوی مردم کشور عزیز خود باشند.

همانطور که افراد در یک مهمانی خانوادگی و یا دوشنبه آداب و رسومی را طبق عرف رعایت می کنند در گردهمایی ها و جلسات بین المللی نیز ملزم به رعایت برخی آداب و رسوم هستند که به آنها تشریفات گفته می شوند. تشریفات مشخص کننده معیارهای رفتاری بوده و شامل قوانین مرسوم نزاکت و آداب و رسوم در جامعه می باشد. تشریفات امروزی در بردارنده آداب و رسوم معمول نزد تمامی ملل از گذشته های دور تا کنون است. این قوانین رفتاری از آنجا که نه تنها توسط نمایندگان یک کشور، بلکه توسط نمایندگان و کارگزاران اکثر نظام های سیاسی و اجتماعی مختلف رعایت می شوند، قوانین عمومی و فراگیر محسوب، قوانین عمومی و فراگیر محسوب می شوند. البته مردم هر کشور متناسب با ساختار اجتماعی و فرهنگی، ویژگی های تاریخی و آداب و رسوم خود تغییراتی را در اجرای آن اعمال می کنند. بسیاری از قوانین تشریفات دیپلماتیک با آداب متداول در میان عامه مردم مشابه می باشد. تفاوت اصلی در این است که رعایت قوانین تشریفات نزد دیپلمات ها اهمیت بیشتری دارد تا آن اندازه که رعایت نکردن و یا نقض این قوانین می تواند به اعتبار یک کشور یا نمایندگان ویژه آن کشور لطمه وارد کرده و همکاری میان دولت را با مشکل روبرو سازد. رعایت تشریفات مطلق نیست. بدین

معنی که رعایت آنها بسته به مکان، زمان و شرایط فرق می‌کند. رفتار غیر قابل قبول در یک محل و در شرایط خاص، می‌تواند در جای دیگر و در شرایط متفاوت، مناسب و بجا تلقی گردد. اصول و قوانین تشریفات برخلاف معیارهای اخلاقی قراردادی هستند و حکم قوانین امضا شده را دارند، از این رو هر دیپلمات باید اصول و قوانین تشریفات را خوب بیاموزد و آنها را رعایت کند تا اعتبار کشور خود را در سطح بین‌المللی افزایش دهد.

قابل توجه آن که شخص با ادب و با نزاکت تنها در مراسم رسمی مطابق با اصول تشریفات رفتار نکرده، بلکه نزاکت واقعی ایجاب می‌کند که چنین فردی بر اساس نیت خیر خود نظام اجتماعی را نیز به هم نزند. از این رو می‌توان ادعا کرد که بسیاری از افراد جامعه قوانین ابتدایی هم زیستی با اشخاص دیگر را نیاموخته و به آنها عادت نکرده‌اند.

دیپلماسی و تشریفات یا پروتکل چنان به هم آمیخته‌اند که نمی‌توان آنها را از هم جدا کرد. تشریفات جزئی از دیپلماسی است و در بطن آن جای دارد. مزیت تشریفات این است که کار دیپلمات‌ها را آسان می‌کند. عمل و شغل دیپلماسی نیاز به محیطی رسمی و آرام دارد. تشریفات به ملاقات‌ها، مذاکرات، ضیافت‌ها، مسافرت‌ها و دید و بازدیدها جنبه‌ی رسمی می‌دهد و تعهداتی ایجاد می‌کند. تشریفات حافظ و مجری مصونیت‌ها و مزایای دیپلمات‌ها است و تشریفات همه جا با دیپلماسی همراه است. مانند نحوه‌ی نشست و برخاست، دید و بازدید، شرکت در جشن‌ها و عزاداری‌ها، انعقاد قراردادهای قدیم استوارنامه و غیره. خلاصه در زندگی شغلی و خصوصی دیپلمات‌ها تشریفات دخالت دارد. تشریفات را روشن می‌کند و دستور می‌دهد. در تشریفات دیپلماتیک، اصول خاصی برای رفتار در دیدارهای رسمی تعیین شده است اما قواعد مربوطه در همه کشورها یکسان نیست.

از آنچه گفته شد نتیجه می‌گیریم که دیپلماسی بدون تشریفات متصور نیست. قواعد تشریفات حتی در روابط دولت‌های دشمن و در حال جنگ نیز لازم‌الرعایه است. گرچه خلاف آن نیز در سال‌های اخیر دیده شده است؛ اشغال سفارتخانه‌های خارجی در کویت توسط سربازان دولت عراق، نقض علنی قواعد بین‌المللی و مصوبات کنوانسیون‌های وین بود.

عده‌ای امور تشریفات را مقرراتی زاید و سبب‌کننده‌ی امور دانسته‌اند و آن را ساخته و پرداخته افکار قرون گذشته می‌شمارند. در صورتی که کشورهایی که مدعی تجددخواهی زیاد از اندازه هستند و به گفته خودشان علیه این خرافات انقلاب کردند، پس از چندی رسوم و آدابی را که در اول گذارده بودند لازم دیده و دوباره تشریفات حتی بیشتر از سابق برگزیدند. اغلب مردم غیر آشنا به محیط سیاست و روابط بین‌المللی تشریفات را یک نوع کار و مراسم پوسیده قدیمی و بیهوده میدانند و تصور میکنند که غیر از پوشیدن لباس‌های غیر عادی و ناراحت و شرکت در مجالس پذیرایی سرد و خسته کننده و به جا آوردن تعارفات بوج چیز دیگری

نیست. ولی اگر توجه کنیم که در روابط بین المللی و در برخورد نمایندگان سیاسی کشورها در مکاتبات سیاسی بین دول اصول ثابتی وجود دارد که همان تشریفات یعنی پروتکل و اتیکت است و این اصول مورد قبول همگی است به اندازه ای که هرگاه دقیقاً و کاملاً رعایت نشود ممکن است موجب تولید تیرگی در روابط بین دول گردد، آنگاه به جنبه بسیار حساس تشریفات پی خواهیم برد.

نباید فراموش کرد که مأمور یا نماینده سیاسی به اصطلاح دیپلمات، در هر رتبه و مقامی باشد از همان لحظه اول که به کشور محل مأموریت خود وارد میشود، باید رعایت تمام اصول تشریفات را از ساده ترین آن که گذاشتن کارت ویزیت است تا دشوارترین آن که مذاکرات و مکاتبات سیاسی است دقیقاً انجام دهد، وگرنه هر قدر هم که اطلاعات و معلوماتش وسیع باشد نمیتواند با مأمورین دولت محل و سایر دیپلماتها ارتباط نزدیک پیدا کند و وظایف خود را آنطور که باید انجام دهد. در نشان دادن ضرورت تشریفات کافی است گفته شود که اقوال و اعمال دیپلماتها و مقامات دولتی، در یک مجمع خصوصی که در آن قواعد تشریفاتی رعایت نشده و جنبه رسمی ندارد، قابل استناد نیست و حتی میتوان بعداً آن گفتار یا کردار را تکذیب کرد، بدون آنکه این انکار و تکذیب مسؤولیتی ایجاد کند و یا عواقب حقوقی و یا سیاسی داشته باشد و اما، اقوال و افعال یک دیپلمات یا مقام دولتی اگر در محیط رسمی که با تشریفات همراه است اظهار یا ظاهر شود، مثلاً اگر مطلبی در پشت تریبون اجتماعی رسمی گفته، یا در متن یادداشت سفارتخانه‌ای نوشته شود، تعهد به وجود می‌آورد و از نظر حقوقی قابل استناد است؛ بنابراین تشریفات، ناظر بر گفتار و کردار هر دیپلمات بوده و به آنها ارزش و اعتبار و رسمیت میدهد.

اینجاست که اهمیت دیپلمات به عنوان عنصر اصلی اجرای دیپلماسی مورد توجه قرار میگیرد و قابلیت های فردی میدان بازی مییابد. یکی از آثار مشهود دیپلماسی جدید، اتکای زیاده از حد آن به افکار عمومی و تغییر در کیفیت ارتباط و زبان دیپلماتیک بین کشورها است. آنچه که امروز به نام دیپلماسی کلاسیک از آن یاد میکنیم، تماسها و ارتباطات به زبان خاصی که با نزاکت و منتهای ادب توأم بود، برقرار میشد. «سرهاولد نیکلسون» در یکی از کتب ممتاز خود به نام دیپلماسی با گردآوری جملات و اصطلاحات ویژه، نشان میدهد که چگونه سختترین مواضع را میتوان در قالب تعارفات مؤدبانه دیپلماتیک به آگاهی طرف مقابل رسانید.

امروزه در پشت تریبونهای سازمان ملل متحد و کنفرانس های بین المللی، حرمت کلام و نزاکت سیاسی چندان رعایت نمیشود و سخنرانان در هر فرصتی از بالای سر دولتها، مستقیماً ملتها را مخاطب قرار میدهند. این تاکتیک تبلیغاتی، نقش دوگانه ای را ایفا میکند: اول اینکه دولتها یا اعلام مواضع خود به وسیله نمایندگان، در داخل کشورها، کسب وجهه و پرستیژ

میکنند و دوم اینکه طرفداران آن حکومتها را در خارج تقویت میکنند. لازم به تذکر است که اتخاذ چنین مواضع و بیرون از آداب و نزاکت عرفی دیپلماتیک، ناشی از جهالت یا بی میلانی دیپلماتها نیست، بلکه کل این تحول متأثر از شکستن شاخصهای عرفی دیپلماسی کلاسیک و ظهور موج رفتار در روابط بین الملل است. در روال دیپلماسی قدیم یا کلاسیک، نزاکت و ادب دیپلماتیک، حتی بین دولت های دشمن، امری متداول بود. دیپلماسی جدید، اقدام به عمل مشابهی، در افکار عمومی، در حکم یک خیانت به مصالح و حیثیت ملی قلمداد میگردد. در دیپلماسی قدیم برخوردهای غیر رسمی و اجتماعی، فوق العاده مطلوب و زمینه ساز برای حل مشکلات فیما بین دولتها به شمار می آمد، لکن در دیپلماسی جدید، وجود رقابتهای شدید و منافع متضاد بین دو بلوک شرق و غرب، شرایطی را به وجود آورده است که نمایندگان و فرستاده ها و سفرا و دیپلماتها همواره با سوظن، از برخوردهای اجتماعی و ملاقاتهای غیر رسمی امتناع و استنکاف میکنند و نگرانند که مبادا در شرایط و موقعیتی قرار گیرند که ناگزیر از دادن اطلاعات شده یا به دامهای ماهرانه ای که حریف برای آنان گسترده است، گرفتار شوند. اصول و آداب تشریفات دیپلماتیک، بین المللی است و دیپلمات ها با آنها آشنایی کامل دارند و برای حضور حرفه ای تر ملزم به رعایت آداب دیپلماتیک هستند، اما نکته کلیدی اینکه به این معنی نیست که همه کشورها باید آداب و رسوم کشور خود را بطور کامل فراموش کنند بلکه در جاهایی مثلاً پوشش می توانند کمی بر اساس آداب پوشش رسمی که در کشور خودشان وجود دارد برای خود در نظر بگیرند، مثلاً بین دیپلمات های ایرانی استفاده از پیراهن هایی به اسم پیراهن با یقه دیپلمات معروف شده است، استفاده می کنند و همچنین اعراب بعضاً از لباس های محلی و سنتی خود استفاده می کنند. و یا بستن کراوات که بیشتر کشورها در دیدارها از آن استفاده کرده ولی بین ایرانیان کاربرد ندارد.

و استفاده از مشروبات الکلی در پذیرایی های کشورهای خارجی که ایرانیان به دلیل اعتقاد به دین اسلام از آن استفاده نمی کنند. اجباری بودن حجاب اسلامی برای بانوان در ایران نیز برای برخی از مقامات کشورهای دیگر محدودیت محسوب می شود. تشریفات ایران بر اساس اصول دین اسلام و ارزش های انقلابی است و تشریفات بین المللی احترام به ارزشهای بومی را مجاز می داند.

بسیاری از کشورهای مسلمان قواعد دین اسلام را در عرصه بین الملل و در ملاقات و پذیرایی ها نادیده می گیرند. هیات ها و مقام های دیگر کشورهای اسلامی در سفرهای خارجی وقتی به میهمانی های رسمی و دیپلماتیک و ضیافت های شام و ناهار در کشورهای غربی دعوت می شوند، ممکن است شراب ننوشند، اما در میهمانی و ضیافت حاضر می شوند و درخواست هم نمی کنند که بر سر میز آنها شراب سرو نشود و اکثراً شرکت می کنند. اما طبق سیاست های

دولت ایران ، یافشاری بر اعتقادات و قوانین کشور ، نشان دهنده اقتدار هر کشور است و کشورهای روبرو در صورت تمایل به برقراری ارتباط با کشور ایران باید به اعتقادات و قوانین این کشور احترام بگذارند.

با گذشت سه دهه از انقلاب شکوهمند اسلامی در ایران و اهمیت و عظمت این انقلاب به رهبری حضرت امام خمینی (ره) جهان را تکان داده و تمامی کشورها و ملل متأثر از این انقلاب گردیده اند، بر همه ما واجب است که علاوه بر رعایت مسائل اخلاقی در جامعه خود در مواجهه و برخورد با افراد سایر جوامع جلوه ای از آموزه های ملی، اخلاقی و دینی خود را به نمایش گذاشته و با رعایت قواعد شناخته شده و عرف بین المللی، نماینده شایسته ای برای ملتی عظیم و متمدن باشیم و به عنوان یک ملت فرهیخته و متمدن، همگان را با رفتار خود مجذوب نماییم.

www.ketab.ir